

УДК 841.161.2-31.09:[929Шев.316.343.37-055.2Лик]

ПОЛІЩУК Володимир – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, бульвар Тараса Шевченка, 81, Черкаси, 18031, Україна (kaflit@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9090-8324>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.8>

Бібліографічний опис статті: Поліщук, В. (2025). Тарас Шевченко і Ликера: ще одна версія відомої історії. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 64, 75–82, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.8>

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ЛИКЕРА: ЩЕ ОДНА ВЕРСІЯ ВІДОМОЇ ІСТОРІЇ

Анотація. У статті проаналізовано практично обійдений дослідницькою увагою роман Володимира Кепича «Любов на порозі вічності. Тарас і Ликера» (2007), присвячений творчій інтерпретації чи не найвідомішої з історій у житті Тараса Шевченка – спробі одружитися з Ликерою Полусмак. Звернута увага на ряд оригінальних мистецьких вирішень у написанні роману: видимо своєрідну структурну організацію твору з достатньо «самостійних» розділів-новел, пов'язаних хіба що образами героїв; стильові варіації та наративну організацію тексту; цікаві хронотопні вирішення. Визначено місце аналізованого роману серед епічних творів шевченкіани, зокрема серед романів новітнього часу, у яких вельми помітно, навіть визначально реалізовано інтимно-любовні дискурси щодо особи Шевченка. Зокрема, ідеться про «Тарасові страсті» З. Легкого, «Рось-Марія» Н. Околітенко, «Художник» К. Тур-Коновалова і Д. Запрія, «Зоре моя вечірня, або Пророк і Марія» Г. Тарасюк, «Тарас Шевченко: сто днів кохання» В. Чемериса, романну трилогію А. Цвід та ін. Зауважено, що кожен із названих авторів додав своїх інтерпретацій аналізованій історії. Зазначено, що в романі В. Кепича такий дискурс є наскрізним і достатньо майстерно втіленим, водночас не випущено з уваги й художнє осмислення величі Шевченка для українського світу. Аргументовано акцентовано на творенні романістом образу Ликери, котрий тут постає доволі своєрідним, повнішим, рельєфним, помітно інакшим, ніж у творах інших авторів. Звернуто увагу на важливу роль у структурі та реалізації художніх цілей роману образу героя-протагоніста. Виснувано, що роман В. Кепича є одним із кращих епічних творів шевченкіани та демонструє нові можливості в цій темі й життєписній літературі взагалі.

Ключові слова: роман, Тарас Шевченко, Ликера, інтимно-любовний дискурс, еротика, домисел, герой-протагоніст, структура.

POLISHCHUK Volodymyr – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Ukrainian Literature and Comparative Studies, Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University, 81, Taras Shevchenko blvr., Cherkasy, 18031, Ukraine (kaflit@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9090-8324>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.8>

To cite this article: Polishchuk, V. (2025). Taras Shevchenko i Lykera: shche odna versiia vidomoi istorii [Taras and Lykera: another version of a Well-Known story]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filolohiia"* – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 64, 75–82, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.64.8> [in Ukrainian].

TARAS SHEVECHENKO AND LYKERA: ANOTHER VERSION OF A WELL-KNOWN STORY

Summary. *The article analyzes Volodymyr Kepyach's novel "Love on the Threshold of Eternity. Taras and Lykera" (2007), which has practically been bypassed by research attention, and is dedicated to the creative interpretation of perhaps the most famous story in Taras Shevchenko's life – his attempt to marry Lykera Polusmak. Attention is drawn to a number of original artistic solutions in writing the novel: a visible, peculiar structural organization of the work from fairly "independent" chapters-novellas, connected only by the images of the characters; stylistic variations and narrative organization of the text; interesting chronotopic solutions. The place of the analyzed novel among the epic works of Shevchenkiana, in particular among the novels of the modern era, in which intimate and love discourses regarding the person of Shevchenko are very noticeably or even decisively implemented, is determined. In particular, this concerns the "Shevchenko-themed" novels by Z. Lehkyi, N. Okolitenko, K. Tur-Konovalov, H. Tarasiuk, V. Chemeris, as well as the trilogy by A. Tsvyd. It is noted that in V. Kepyach's novel, such a discourse is pervasive and quite skillfully embodied, while the author does not lose sight of the artistic understanding of Shevchenko's greatness for the Ukrainian world. It is argued that the novelist's creation of the image of Lykera, which here appears quite original, fuller, more relief, noticeably different from the works of other authors. Attention is drawn to the important role of the hero-protagonist image in the structure and implementation of the artistic goals of the novel. It is concluded that V. Kepyach's novel is one of the best epic works of Shevchenkiana, demonstrating new possibilities in this topic and biographical literature in general.*

Key words: *novel, Taras Shevchenko, Lykera, intimate-love discourse, erotica, fiction, hero-protagonist, structure.*

Постановка проблеми. 2007 року вийшов друком роман письменника зі Львівщини Володимира Кепича «Любов на порозі вічності. Тарас і Ликера» (Кепич, 2007, с. 2). Своєю з'явою він підтвердив одну з тенденцій у всій численній різножанровій шевченкіані: очевидну активізацію написання й видання творів про Тараса Шевченка до ювілейних дат українського генія. У випадку з романом В. Кепича – незадовго до 150-річчя з дня пам'яті Шевченка (2011) та 200-річчя з дня його народження (2014). У такому смисловому контексті аналізований роман стоїть поряд чи близько з «шевченківськими» романами «Тарасові страсті» З. Легкого (2006), «Рось-Марія» Н. Околітенко (про І. Сошенка й Т. Шевченка) (2011), «Художник» К. Тур-Коновалова та Д. Замрія (2013), «Зоре моя вечірня, або Пророк і Марія» Г. Тарасюк (2015), відомою трилогією про «коханих жінок Тараса Шевченка» А. Цвід (2017), романом «Тарас Шевченко: сто днів кохання» В. Чемериса (2017) та ін. Зауважуємо тільки на романістиці, хоча в цей новітній час постали численні твори шевченкіани в ліриці, ліро-епосі, драматургії.

Роман В. Кепича означив, але вже своєю ключовою сюжетною семантикою, виразну тематичну домінанту новітньої романної шев-

ченкіани – увагу до постаті «земного» Шевченка, до його приватного життя, зокрема – його інтимно-любовних взаємин із жінками. Відомо, що така тематика в шевченкіані протягом понад півтора століть (XIX–XX ст.) сприймалася ледь не апокрифічною. Стаття «Жінки в житті Шевченка» в Шевченківській енциклопедії засвідчує, що «Біографи поета зазвичай оминали епізоди особистого життя Шевченка, надаючи безумовну перевагу його суспільному образу» (Шевченківська енциклопедія, т. 3, 2015, с. 622). Трохи раніше суголосну думку в розвідці про різні смисли теми любові в Шевченковій ліриці висловив Юрій Барабаш: «На сьогодні (тут – на поч. 2000-х – В. П.) в шевченкознавстві не склалося виразно виявленої тенденції до такого комплексного, контекстуального розгляду теми» (Тема і мотиви..., 2008, с. 187). В останні 25–30 років у життєписній шевченкіані, передовсім романній, творення образу Шевченка як «цілого чоловіка» (за І. Франком) проявилася дуже виразно, зокрема в частині реалізації в ній інтимно-любовних дискурсів. Роман В. Кепича став одним із перших творів із такою – «любовною» – проблематикою. Вже дещо пізніше означений проблемно-тематичний сегмент шевченкіани втілили в згаданих

вище романах Н. Околітенко, К. Тур-Конова-лов, Г. Тарасюк, А. Цвід... Нещодавно системний аналіз такої тенденції шевченкіани здійснив автор цього тексту (Поліщук, 2023).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про взаємини Т. Шевченка з Л. Полусмак, їх зародження, розгортання й розв'язку є немало спогадових і документальних джерел, які лягли в основу низки досліджень, передовсім оцінно-популяризаторських – монографії М. Шагінян (1941, 1946), есею С. Реп'яха (1993), книжок Ю. Ковтуна (2003) та М. Козака (2007). Зазвичай автори цих та інших публікацій покликалися на спогади й документи, на Шевченків «Журнал» і листи поета, і тільки Ю. Ковтун дуже обмежено апелював до окремих творів шевченкіани. Пропонована стаття поширює осмислення заявленої теми передовсім у родо-жанровій площині шевченкіани.

Системне дослідження інтимно-любовних дискурсів шевченкіани вже саме собою відзначається **актуальністю** та має **наукову новизну**. Ці ж риси, природно, властиві й цій конкретній студії, **мета** і **завдання** якої – аналіз творчих інтерпретацій стосунків між Тарасом Шевченком і Ликерою Полусмак.

Виклад матеріалу. Аналізований роман присвячений художньому інтерпретуванню й осмисленню взаємин Шевченка та Полусмаківни. Твір практично залишено без уваги літературною критикою, а між тим його можна назвати одним із небагатьох справді мистецьки цікавих творів літературної шевченкіани, у якому виразно проявлений і любовно-інтимний дискурс. Власне, тут паралельно розгорнуті дві «любовні» сюжетні лінії. Про одну з них – лінію взаємин Шевченка з Амалиєю – слід зауважити, що В. Кепич у романі помилково ототожнив, свідомо чи не відаючи того, особи двох жінок, котрі в різні часи ввійшли в життя поета-художника, – Марію Європеус та Амалию Клоберг. Перша – з раннього петербурзького буття Шевченка, друга – з часів після заслання (Шевченківська енциклопедія, т. 2, 2015, 401). Свого часу Петро Жур у своєму дослідженні «Шевченківський Петербург» аргументовано спростував згадане ототожнення: «В біографії Шевченка, написаній співробітниками Одеського університету, – нотував дослідник, – слідом за

Маріеттою Шагінян твердиться, ніби Маша, «або просто Маня», – це Амалия Клоберг... Це невірно, Амалия Іванівна Клоберг з Марією Яківною (Європеус – В. П.) – Машею, про яку згадує Сошенко, нічого спільного не має...» (Жур, 1972, с. 79).

Інша ж сюжетна лінія – Шевченко та Ликера Полусмак. Певною мірою обидві лінії в романі дотикаються одна до одної, чи одна певною мірою мотивує іншу, зокрема через наскрізний образ такого собі героя-протагоніста, оповідача, котрий тут постає художником, «другом і приятелем» Шевченка, та й романна Ликера йому довіряє. Цікавий творчий прийом із цим образом, котрий, до того ж, тісніше єднає всі десять доволі специфічних розділів роману. Цей персонаж виступає від «я», від першої особи. Але зауважимо й на тому, що в цілій низці сюжетних епізодів від «я» (першої особи) мовлять і Шевченко або Ликера. Усе це додає психологічної поліфонічності твореним картинам, розмислам, діалогам-монологам, образам.

Роман В. Кепича показовий ще й тим, що в ньому наскрізно й виразно звучить любовно-еротичний мотив. Певно, й домислена автором сюжетна лінія Амалиї, густо «замішана» на згаданому мотиві (Кепич, 2007, с. 70–73), теж виконує неабияку функцію: проведення смислових паралелей між «тодішнім», молодим, і «теперішнім» Шевченком, зокрема в частині любовній, а саме любовний складник постає в романі одним із важливих чинників розладу між Шевченком і Ликерою, вельми схильною до любовних утіх.

Зауважимо й на структурних особливостях роману, сформованого з десяти розділів, перші два з яких «іменні» – «Тарас» і «Ликера», у яких прозаїк означає своєрідні «стартові» позиції для подальшої розповіді (але все – у контексті проблеми «Шевченко і жінки»), а в наступних восьми з дещо несподіваними заголовками («Квіти», «Хата», «Офорти», «Гріх», «Алкоголь», «Фіаско», «Друзі», «Вічність») під визначеними в заголовках «кутами зору» проводить Тарасову й Ликерину сюжетні лінії. Єднає ж ці дві сюжетні лінії образ домисленого героя-протагоніста, про якого мовлено вище. Саме цей персонаж (цілком можливо, що за ним інколи «приховується» автор) у такій собі преамбулі

до розділу «Тарас» виголошує мету роману: «Я наважуюся розповісти про останню спробу подолати високу планку любові людини, перебіг котрої я зміг спостерігати, наскільки це можливо, стосовно чужої любові» (Кепич, 2007, с. 4). У такий спосіб засвідчена певна «документальність», хоч і суб'єктивна, відтвореного в романі.

Щодо образу Шевченка, то він тут «входить у текст» того дня, коли посватався до Ликери. Чогось особливо нового в образі романного Тараса немає, бо ж його життєвий шлях майже поденно відомий. Хіба особливість та, що в розділі наскрізно проходить тема кохання в його, Тарасовому, житті. Під враженнями сватання до Ликери поет пригадує епізоди своїх раніших захоплень, від Оксани Коваленко починаючи, певні з яких виписані не без тіні еротики. Скажімо, спогад про Ядвігу (Кепич, 2007, с. 6).

Як вище зазначено, В. Кепич у цьому розділі «передає слово» то самому Тарасові, то оповідачеві, то згаданому домисленому персонажеві. Оповідач-автор портретує Шевченка післязасланчого, сказати б, реалістично, не надто привабливими як для женихання штрихами (Кепич, 2007, с. 7), він же промовляє відому зі спогадів, скажімо, того ж О. Кониського, сентенцію, що Шевченко, «як всякий нежонатий чоловік, не помічав своїх років» і т.д. Це про вибір «пізнім» поетом «молоденьких дівчат» для освідчень і сватань. Тут же і про благородство Шевченкових намірів щодо Ликери, але з акцентом у любовну сферу: «Йому не хотілося робити те, що він робив з іншими у таких випадках, здавалося, що він активними діями розвіяв би свою любов до молодої сироти-кріпачки. Беріг її для подальших тілесних втіх, потім, як візьме її заміж, не сміючи порушити самим дану моральну обітницю» (Кепич, 2007, с. 9). А ще про «засліпленість» коханням і піднесення Ликери на «неземну висоту», про даючу самотність і мрію: хата над Дніпром, садок вишневий, вірна дружина, дітки... «Він прагнув, щоб десь на небі його було почуто» (Кепич, 2007, с. 10).

Особливо ж цікавим постає в романі В. Кепича образ Ликери. Якщо автори інших романів обмежувалися схожими короткими відомостями про дівчину (мовляв, сиро-

та-кріпачка, родом із Чернігівщини...), то цей романіст витворює ширшу «біографію» Ликери. Назагал мовлячи, вона тут постає не примітивною та лукавою «простушкою», а видимо мисленною дівчиною, здатною до аналітичної психологічної розмови, надто чуттєвою в любовному сенсі. Навіть портретує її прозаїк не без штрихів загадковості: вона ні висока, ні струнка, з гарною талією і тонкою шиєю... «Не надто красиві сірі очі хтиво іскрилися. Гарні чорні брови додавали обличчю з вустами <...> справжньої краси...» (Кепич, 2007, с. 19).

Романна Ликера рано осиротіла, служила в панів, старші сестри повиходили заміж, єдиного брата рекрутували... Це все дівчина оповіла героєві-протагоністу, як і про своє перше кохання. Зацитуємо цю сюжетну картину, бо вона відіграє помітну роль у романі, передовсім в інтерпретуванні взаємин Тараса й Ликери. Отже, мовить романна Ликера...

«Мені було п'ятнадцять-шістнадцять літ, як саме на Івана Купала я познайомилася з моїм першим хлопцем. Звичайно, і до нього я кидала погляди в бік інших парубків, та на цьому все закінчувалося. Він був у мене першим. Разом зі своїм батьком він чумакував. Я не знаю, скільки було йому років, але він пашів молодістю та чоловічою силою. Я дотепер пам'ятаю цілунки у його обіймах, від котрих тоді мені було невимовно солодко. Того вечора, коли я схилилася, щоб штовхнути черговий віночок подаль від берега, мені здалося, що я падаю у воду, але раптом опиняюся в кремезних руках парубка, котрого раніше не запримітила. Це був, як згодом виявилось, Іван, з іншого кутка нашого села. Я не пригадую, що ми там говорили, але мені хотілося знову попасти в його міцні руки. Не знаю, чому, але я не пручалася, коли він наблизився до мене, почав пестити обіймами та гарячими солодкими цілунками. На мені зовсім не залишилося одягу, напевно, і на ньому, бо я дотепер не можу забути смак його тіла. Того вечора ясно світив місяць, пристиджуючи нас, оголених. Коли дійшло надто далеко, я пручалася, виривалася, викручувалася з-під його кремезного тіла. Згодом він заволодів мною. Такого задоволення я більше не відчувала. Ми були з ним до ранку, аж поки не почало сіріти. Далі ми зустрічалися не один раз. Я не думала,

що моє життя не сплететься з його життям...» (Кепич, 2007, с. 22–23].

Сталося так, що Івана забрали в солдати, й Ликера більше його не бачила. Згодом був її переїзд у Петербург.

У цитованому фрагменті є кілька своєрідних слів-маркерів, важливих у контексті зображення в романі стосунків дівчини з Шевченком: те ж «пашіння молодості й чоловічої сили», «неповторні відчуття»... Вони, зрештою, постають у романі як непоборна альтернатива тому цитованому вище небажанню Шевченка «порушувати моральну обітницю» й доточно віддаватися «тілесним утіхам», та і взагалі – самому образу немолодого вже поета-художника, хай і видатного.

В. Кепич неодноразово «творить розмову» Ликери з героєм-протагоністом, якому вона довіряє, зокрема й розмови на любовні теми, таким чином досить майстерно формує художній образ, у т.ч. через його – образу – «саморозвиток» і «саморозкриття». Скажімо, в одному з епізодів герой-протагоніст запитує Ликеру, чи могла б інша людина, яка її покохала, замінити того першого, Івана, й чує від дівчини: «Не знаю, чи відповіла б я йому взаємністю. Я ображена на цілий світ, привикла вже до безладу в своїх стосунках з чоловіками, і я не потерплю влади над собою, навіть від чоловіка, котрий мене покохає» (Кепич, 2007, с. 23). Та при всьому цьому романна Ликера допускає «милість долі», коли б «явився на коні такий же козарлюга, як мій Іван, я дременула б з ним, не роздумуючи, в світ за очі», тоді б вона «все життя спокутувала гріхи свого тіла» (Кепич, 2007, с. 23). Знову ж, той допустимий Ликерою дарунок долі явно не узгоджується з образом Шевченка, звісно, у сенсі молодості й сили.

Справді, такого образу Ликери ми не бачимо в жодному з творів шевченкіани. Саме художнього образу, зокрема і за душевним ладом героїні, усією його семантикою. Ликера в романі – вочевидь неординарна особистість, яка поступово розкриває себе, свій егоцентризм, набуті та вроджені чесноти й вади. Зауважимо, що практично весь розвиток образу Ликери, як і колізії її стосунків із Шевченком, у романі проведено крізь призму відповідних розумінь і почувань героя-протагоніста, однаково прихильного і до Тараса,

і до його обраниці. З образом Шевченка трохи інакше: епізодами промовляє чи роздумує він сам від «я».

Цікаво, що під час творення всієї цієї історії в епізодах її розвитку більше ніхто «наживо» не фігурує, тільки Шевченко, Ликера і герой-протагоніст. Якщо когось епізодом і названо, то чиймись словами, найчастіше – протагоністом. Скажімо, тих же сестер Білозерських, Карташевську, Макарова...

Означивши в перших двох «іменних» розділах початкову позицію історії, образи двох головних її героїв з їхніми «індивідуальними» життєвими лініями, у кількох наступних розділах роману («Квіти», «Хата», «Офорти», «Гріх», «Алкоголь», «Фіаско») В. Кепич теж доволі оригінально відтворює відомі зі спогадів епізоди взаємин Шевченка й Ликери, конфліктні моменти. Скажімо, відомий епізод із букетом польових квітів, що його передав Ликері поет, а та одразу викинула квіти в садок, у романі «вмонтовано» в розділ «Квіти», і зроблено це так, щоб образ-символ квітів по-своєму відкрив якісь грані в характеристиках поета-художника й наймички. Цікавий монолог романного Тараса про квіти і їх красу, про те, що серед квітів відпочиває його душа («Його ж заповонила квіткова краса. Так міг насолоджуватися чоловік, котрий, ніби безмірно спраглий, нарешті допався до життєдайної рідини», – міркує про Тараса протагоніст (Кепич, 2007, с. 38)). В іншій картині Ликера не може відвести погляду від найбільшої квітки в букеті на столі в будинку її господарів. Шевченків букет її не вразив, бо ж був зі звичайних літніх квітів, у Ликериних очах він не був знаком заможності, багатства. «Я надіялася на гарний букет троянд, а він приніс мені в'язанку якихось квіток, котрих навколо так багато, я ж могла їх сама собі поназбирати» (Кепич, 2007, с. 46).

Типологічно схожі картини бачимо і в інших розділах, де прозаїк поступово розкриває образ Ликери і так само поступово втілює думку про надто велику сутнісну віддаль між внутрішніми світами Шевченка й Полусмаківни, та й між «зовнішніми» їх бажаннями теж. Ці ж «зовнішні» бажання героїв у романі, повторимось, великою мірою лежали в площині любовних стосунків. Романний Тарас, апелюючи до біблійного тексту про чоловіка

й жінку, мовить, що «так повинен чинити чоловік, не впадаючи в плотський гріх. Я в кінці кінців бажав так поступити. Але я ще не торкався тілесно моєї нареченої. Жодної ночі я не провів з нею. Мої ночі я розділяв не з нею. Гріх тяжіє наді мною. Мабуть, тому в мене не виходить нічого путнього з Ликерою» (Кепич, 2007, с. 90). Смысловую ж альтернативною цитованій позиції Тараса є мовлені до протагоніста слова Ликери: «Він жодного разу не поцілував мене, не обійняв, не приголубив. Жодну ніч він не провів разом зі мною. Далі розмова справа не йшла. Я прагла відчувати його чоловічу силу, але він ніяк не проявляв себе з тієї сторони... Я була для нього якоюсь річчю, додатком до того, чого він ще не мав, він тримав мене, як у клітці, я ж хотіла любові вже, і чекання її мене гнітило. Я так і не дочекалася справжньої його любові» (Кепич, 2007, с. 119).

Становить інтерес і позиція романіста до двох головних його героїв.

Зауважимо, що «прямого» авторського (чи оповідацького) тексту в романі небагато. Можна з певністю твердити, що великою мірою виразником авторського бачення історії та її героїв є в романі той самий герой-протагоніст. Вище мовлено про таку собі об'єктивістську, доброзичливу «нейтральність» протагоніста у ставленні до Тараса й Ликери, саме йому довіряють і перед ним розкриваються герої навіть у своїх інтимних почуттях. Протагоніст – приятель, колега романного Шевченка, здавалося б, і в Тарасових стосунках із Ликерою він мав би бути на боці поета. Власне, у романі він і був «поряд» із Шевченком, дуже прихильним до поета, але водночас протагоніст прагнув і поведінку романної Ликери зрозуміти, почути «її правду». Навіть тоді, коли Ликера допускала, що насправді було, брутальні, образливі вчинки щодо Шевченка. Скажімо, в епізоді, коли герой-протагоніст усовіщає Ликеру за викинутий нею букет, подарований Шевченком.

«– Він же тебе любить, я це відчув при останній розмові з ним (Шевченком – В. П.).

– А чи я його люблю, він спитав мене? Чому він мене про це не запитав? Тільки почне смеркатися, а він за шапку та й геть звідси. Мушу шукати розради для тіла серед прислуги.

– Я не можу йому так прямо й відверто сказати.

– Я також не можу, деколи ціпенію перед ним, не можу нічого сказати, він такий серйозний, нагадує мені батька, а мені хочеться любові, плотської любові» (Кепич, 2007, с. 47).

Природно, що значно більше уваги (звісно, з волі автора) протагоніст приділяє особі Шевченка, намагаючись збагнути мотиви Тарасових кроків насамперед у тій же любовній історії. Реалізовано це в романі чи словами протагоніста, чи його діалогом із Шевченком. Скажімо, ближче до фіналу роману протагоніст роздумує над драматичною розв'язкою стосунків Тараса й Ликери та прагне зі свого боку пояснити причини такого болісного для поета розриву...

«Я був радий, що став свідком останнього року життя Тараса. Це був рік, коли він став заручником своєї останньої любові. Я хотів ще побувати у Ликери. Ще раз пригадати їй, що вмирає людина, котра мала найвищі почуття. <...> Мене дивувало ще й те, чому поведінка Ликери привела до трагічної розв'язки життя Шевченка. Сотні друзів не могли нічого зарадити Тарасові. Вони всі разом не могли нічого протиставити його розпачу після нещасливого останнього кохання. Не могли до кінця вивести його з життя одинака та самотника. Ликері все це було байдуже. Повністю її засуджувати не можна. Вона не мала жодних почувань до Тараса. Його любові бракувало для того, щоб від сватання добути до весілля. Не співмірними були його громадське діяння, служіння Україні та просте особисте життя і те, що він хотів побратися з тою, котру вибрав сам. Однак вибір був невірним з самого початку» (Кепич, 2007, с. 145).

Останні тези про неспівмірність Шевченкового покликання й бажання особистого, родинного щастя в романі проведені кількаразово, зокрема й через усвідомлення цього самим романним Тарасом (див., напр.: Кепич, 2007, 152–155). Та й загалом треба наголосити, що власну концепцію образу Шевченка в романі, зокрема і в любовній історії з Ликерою, В. Кепич найповніше реалізував через численні роздуми й монологи самого романного поета. Оскільки ж наскрізною темою твору є тема любовних взаємин Тараса й Ликери, то згадані роздуми-мо-

нологи героя майже наскрізно пронизані любовною семантикою. Варто зауважити, що в деяких Шевченкових монологах виразно звучить і «самокритична» нотка тої ж семантики. Звісно, у такий спосіб прозаїк означив у романі власне розуміння аналізованої історії. За приклад можна навести цілу низку цитат, зокрема й ці...

«...Може, на схилі літ трохи поживу з Ликерою. Дивно мені, як залюбився в неї. Словами не можу пояснити. Голова підказує подумати, бути тверезим, а серце виринається, як в молоді роки, коли її побачу. Відчуваю, зведе вона мене собою в могилу передчасно. Я вже не можу так любити. Серце поболіє часто, деколи стає важко дихати. А поряд з нею хочеться літати...» (Кепич, 2007, с. 64).

«Я шкодую, що не став продовжувачем свого роду. В моєму житті був океан любові, в котрому я, очевидно, втопився, бо інакше мене б гріло багаття сімейного затишку. Я не належу до тих, хто бажає старіти, я не помічав своєї зовнішності, на противагу тим, кому я пропонував свою руку і серце. Я розгубив себе, так і залишившись дотепер самотником. <...> Я ніколи не мав достатку в своєму житті, моя любов, котру я відчував до жінок, була скороминущою. Я розцінював її як розвагу, не тільки мою, а й тих жінок, з котрими мені доводилось бути разом. Я не хотів втрачати своєї свободи в особистому житті, маючи почуття високої проби до осіб жіночої статі...» (Кепич, 2007, с. 152–153).

Ясна річ, цитовані Шевченкові монологи домислені автором роману, як – великою мірою – і романні концепції Тараса й Ликери, але, по-перше, В. Кепич як митець мав на домисли повне право, а по-друге, що теж важливо, сутнісно, в якихось визначальних «опорних точках», згадані домисли не відходять далеко від фактології, кореспондуються з нею. Можна було б відзначити, можливо, певні надмірності в наголошуванні любовного чи й любовно-еротичного складника, але ж увесь твір присвячено саме цій проблематиці. Можна б зауважити на, можливо, певній «пересоложеності» в показі романної Ликериної хтивості й зацикленості на «статевому питанні», але ж письменник має право на тво-

рення власної версії образу героїні, та й відповідні епізоди виписані не без художності.

Висновки. Тож роман В. Кепича «Любов на порозі вічності. Тарас і Ликера» справді можна вважати одним із цікавих епічних творів шевченкіани, у якому майстерно відтворено одну з любовних історій у житті поета-художника. Водночас у цьому романі і в контексті інтерпретованої інтимної сторінки зовсім не губляться широко відомі риси Тараса Григоровича як пророчої постаті українського світу, й вони теж утілені достатньо майстерно, хоч у фіналі й не без ноток публіцистичності. Творячи Шевченків образ, зокрема і як живої, земної людини, прозаїк закладає в семантику й образу Тараса, і принципів творення його образу полемічний елемент, ненав'язливий, охудожнений, але вочевидь спрямований і проти його – Шевченка – іконізації, і проти його вульгарного побивання. Тема ж любовних, інтимних площин для цього вельми вдатна. Можливо, В. Кепич, створивши доволі цікавий, неординарний образ Ликери, заочно полемізував і з таким, скажімо, судженням М. Шагінян: «Від Оксани до Луші (Ликери – В. П.), знижуючись і знижуючись, жіночий образ все більше втрачав для Кобзаря своє формуюче, світле, натхненне значення» (Шагінян, 1970, с. 65). Цей же прозаїк, мабуть, чи не найвиразніше в художньому сенсі втілює тезу, свого часу означену О. Кониським, про те, що драма зі сватанням до Ликери «була останньою краплею тієї отрути» (Кониський, 2014, с. 552), яка згубно вдарила по Тарасові, його самопочуттю і здоров'ю, наблизивши кончину.

Отже, структурно й семантично оригінальний, цікавий роман В. Кепича може бути поставлений у ряд вартісних життєписних романів шевченкіани. Цим своїм твором прозаїк принаймні одним із перших в епічній шевченкіані означив новітні проблемно-тематичні тенденції в темі, зокрема у творенні образу «живого», «земного», а водночас видатного Тараса Шевченка.

Цей роман, реалізований в ньому варіанти інтерпретацій загалом відомої історії можуть слугувати одним із орієнтирів у творенні шевченкіани чи і всієї життєписної літератури.

ЛІТЕРАТУРА

- Жур П.** Шевченківський Петербург. Київ : Дніпро, 1972. 194 с.
- Кепич В.** Любов на порозі вічності. Тарас і Ликера : роман. Дрогобич : Коло, 2007. 168 с.
- Ковтун Ю.** Кохані жінки Шевченка. Тарасові музи. Київ : Україна, 2004. 207 с.
- Козак М.** Дано любить, терпіть, страждать... : Драма особистого життя Тараса Шевченка. Луцьк : Вид-во «Волинська книга», 2007. 100 с.
- Кониський О. Я.** Тарас Шевченко-Грушівський : хроніка його життя. Київ : ТОВ «Видавництво «Кліо», 2014. 672 с.
- Поліщук В.** Музи Тараса Шевченка. Інтимно-любівні дискурси української літературної шевченкіани : монографія. Київ : Вид-во «Ліра-К», 2023. 338 с.
- Реп'ях С.** Марєво (Т. Г. Шевченко і жінки). Есе. Чернівці. 1993. С. 77–135.
- Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка** / Ю. Барабаш, О. Боронь, І. Дзюба та ін. Київ : Наукова думка, 2008. 376 с.
- Шагінян М.** Тарас Шевченко / Переклав В. Іванисенко. Київ : «Дніпро», 1970. 254 с.
- Шевченківська енциклопедія** : В 6 т. Т. 2. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол. : М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. Київ, 2015. 760 с.
- Шевченківська енциклопедія** : В 6 т. Т. 3. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол. : М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. Київ, 2015. 888 с.

REFERENCES

- Barabash, Yu.** at al. (Eds.). (2008). *Temy i motyvy poezii Tarasa Shevchenka [Themes and motifs of Taras Shevchenko's poetry]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]
- Kepych, V.** (2007). *Liubov na porozi vichnosti. Taras i Lykera [Love on the Threshold of Eternity. Taras and Lykera: a novel]*. Drohobych: Kolo [in Ukrainian]
- Konyskyi, O. Ya.** (2014). *Taras Shevchenko-Hrushivskyi: khronika yoho zhyttia [Taras Shevchenko-Hrushivsky: a chronicle of his life]*. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo “Klio”» [in Ukrainian]
- Kovtun, Yu.** (2004). *Kokhani zhinky Shevchenka. Tarasovi muzy [Beloved women of Shevchenko. Taras's muses]*. Kyiv: Ukraina [in Ukrainian].
- Kozak, M.** (2007). *Dano liubyt, terpit, strazhdatt... Drama osobystoho zhyttia Tarasa Shevchenka [Dano loves, endures, suffers... The drama of Taras Shevchenko's personal life]*. Lutsk: Volynska knyha [in Ukrainian].
- Polishchuk, V.** (2023). *Muzy Tarasa Shevchenka. Intymno-liubovni dyskursy ukrainskoi literaturnoi shevchenkiany: monohrafiia [Muses of Taras Shevchenko. Intimate and Love Discourses of Ukrainian Literary Shevchenko: Monograph]*. Kyiv: Vyd-vo «Lira-K» [in Ukrainian]
- Shahinian, M.** (1970). *Taras Shevchenko [Taras Shevchenko]*. Kyiv: «Dnipro» [in Ukrainian]
- Zhulynskyi, M. H.** at al. (Eds.). (2015). *Shevchenkivska entsyklopediia [Shevchenko Encyclopedia]* (Vols. 1–6; Vol. 2). Kyiv [in Ukrainian]
- Zhulynskyi, M. H.** at al. (Eds.). (2015). *Shevchenkivska entsyklopediia [Shevchenko Encyclopedia]* (Vols. 1–6, Vol. 3). Kyiv [in Ukrainian]
- Zhur, P.** (1972). *Shevchenkivskyi Peterburh [Shevchenko's Petersburg]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 р.

Прийнято до друку 22.12.2025 р.

Опубліковано: 26.12.2025 р.